

PRAVO NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU – ZNAČAJAN PRINCIP GRAĐANSKO PROCESNOG PRAVA

REZIME: Srbija je kao sledbenik Državne zajednice preuzela prava i obaveze iz potpisanih međunarodnih ugovora, među kojima je i obezbeđivanje prava na pravično suđenje, koje pretpostavlja i suđenje u razumnom roku, čije je poštovanje propisano članom 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima. I pored postojanja ustavnih, procesnih i organizacionih propisa koji proklamuju pravo suđenja u razumnom roku, ne može se reći da je u našem pravnom sistemu obezbeđena potpuna zaštita navedenog prava. O tome govori i veliki broj predstavljeni građana Srbije kojima je nakon ratifikacije Evropske konvencije o ljudskim pravima omogućeno obraćanje Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu. U presudi povodom slučaja V.A.M. protiv Srbije Evropski sud za ljudska prava konstatovao je da u pravnom sistemu Srbije građani nemaju na raspolaganju delotvorni pravni lek radi zaštite prava na suđenje u razumnom roku koje je garantovano članom 13 u vezi sa članom 6 stav 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Stav Evropskog suda za ljudska prava u slučaju V.A.M. protiv Srbije bio je neposredan povod za uvođenje posebnog modaliteta ustavne žalbe u slučaju povrede prava na suđenje u razumnom roku. Kako se tekst Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda tumači u okviru precedentnog prava Evropskog suda države potpisnice treba da uzmu u obzir i posledice

¹ Asistent na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad.

² Profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad.

³ Docent na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad.

koje bi presuda u slučaju druge države ugovornice mogla imati u njihovom nacionalnom pravnom poretku.

Ključne reči: pravo na suđenje u razumnom roku, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Evropski sud za ljudska prava

Uvod

Evropski standard zaštite ljudskih prava i međunarodni dokument koji vrši najveći uticaj na nacionalnu zaštitu ljudskih prava predstavlja Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisana u Rimu 1950. godine. Jačanjem evropskih integracionih tendencija i otvaranjem tranzicionih procesa u istočnoj Evropi devedesetih godina XX veka, potpisivanje i ratifikacija Evropske konvencije o ljudskim pravima za mlade demokratije postaje *conditio sine qua non* za sticanje članstva u Savetu Evrope.

Državna zajednica Srbija i Crna Gora postala je članica Saveta Evrope u aprilu 2003. godine, kada se obavezuje da će u datim rokovima potpisati i ratifikovati određen broj konvencija i sporazuma uključujući i Evropsku konvenciju o ljudskim pravima.

Srbija je kao sledbenik Državne zajednice preuzela prava i obaveze iz potpisanih međunarodnih ugovora, među kojima je i obezbeđivanje prava na pravično suđenje, koje pretpostavlja i suđenje u razumnom roku, čije je poštovanje propisano članom 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima:

„Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona.“⁴

Garancije prava na suđenje u razumnom roku u propisima RS

Ustav Republike Srbije je preuzeo iz Evropske konvencije o ljudskim pravima formulaciju prava na pravično suđenje pred nezavisnim, nepristrasnim i zakonom ustanovljenim sudom u javnoj raspravi u razumnom roku.⁵

Poštovanje pravila postupka je prvi uslov za ostvarivanje samog prava o kome se u dotičnom postupku odlučuje. Zakonik o krivičnom postupku propisuje opštu obavezu suda, koja se razrađuje kroz niz procesnih instituta, da bez odlaga-

⁴ Nula Mol i Katarina Harbi, Pravo na pravično suđenje, str. 9.

⁵ V. čl. 32 Ustava Republike Srbije, „Službeni glasnik RS“, br. 98/06.

nja sprovede postupak i spreči svaku zloupotrebu prava.⁶ Zakonom o praničnom postupku utvrđuje se pravo stranke da sud odluči o njenim zahtevima i predlozima u razumnom roku, kao i obaveza suda da postupak sprovede bez odugovlačenja.⁷ U posebnoj glavi (Nepoštovanje procesne discipline) propisuju se novčane kazne koje može sud izreći strankama, umešačima, zakonskim zastupnicima, punomoćnicima i veštacima zbog zloupotrebe procesnih ovlašćenja. Takođe je predviđena mogućnost dosuđivanja naknade štete na zahtev stranke kojoj je zloupotrebom procesnih ovlašćenja pričinjena šteta.⁸

Zakon o izvršnom postupku⁹ u osnovnim odredbama utvrđuje hitnost postupanja u postupku izvršenja i obavezuje sud da odluči u roku od tri dana od podnošenja predloga, da rokovi koje određuje sud ne mogu biti duži od tri dana, te da se postupanje sudije suprotno navedenim načelima smatra nesavesnim i nestručnim ponašanjem u smislu odredaba Zakona o sudijama. Zakon o sudijama¹⁰ obavezuje sudiju da izveštava predsednika suda o vremenskom kretanju postupka. Tako, ukoliko prvostepeni postupak nije okončan u roku od šest meseci od prijema predmeta, sudija mora predsedniku suda saopštiti razloge za to, a nadalje je dužan da ga izveštava svakih mesec dana. Dok je u drugostepenom postupku dužnost sudije da se izjašnjava zašto postupak nije okončan u roku od mesec dana od dana prijema predmeta.

Slučaj V.A.M. protiv Srbije

I pored postojanja ustavnih, procesnih i organizacionih propisa koji proklamuju pravo suđenja u razumnom roku, ne može se reći da je u našem pravnom sistemu obezbeđena potpuna zaštita navedenog prava. O tome govori i veliki broj predstavljeni građana Srbije kojima je nakon ratifikacije Evropske konvencije o ljudskim pravima omogućeno obraćanje Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu.

U presudi povodom slučaja V.A.M. protiv Srbije Evropski sud za ljudska prava konstatovao je da u pravnom sistemu Srbije građani nemaju na raspolaganju delotvorni pravni lek radi zaštite prava na suđenje u razumnom roku koje je garantovano članom 13 („pravo na delotvoran pravni lek pred domaćim vlastima“) u vezi sa članom 6 stav 1 („pravo na suđenje u razumnom roku“) Evropske konvencije o ljudskim pravima¹¹. Usled nekoordinirane aktivnosti sudskih organa, nadležnog Centra za socijalni rad i organa unutrašnjih poslova majci i dete-

⁶ V. čl. 16 Zakonika o krivičnom postupku, „Službeni glasnik RS“, br. 46/06.

⁷ V. čl. 10 Zakona o parničnom postupku (ZPP), „Sl. glasnik RS“, br. 125/04.

⁸ V. 182 ZPP.

⁹ Zakon o izvršnom postupku, „Sl. glasnik RS“, br. 125/04.

¹⁰ Zakon o sudijama, „Sl. glasnik RS“, br. 63/01, 42/02, 17/03, 27/03.

¹¹ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, „Službeni list SCG“ – Međunarodni ugovori, br. 9/03.

tu, kojima Ustav garantuje posebnu zaštitu, onemogućen je međusobni kontakt punih 8 godina. Protivpravno stanje bilo je inicirano odvođenjem deteta od strane detetovog oca bez pristanka majke.

Sa svoje strane, majka je preduzela sve šta je po unutrašnjim pravnim propisima bila ovlašćena da čini. Kako je međutim, i pored svih njenih napora pretila opasnost da sud, kao deo paralizovanog državnog aparata, umesto otklanjanja višegodišnjeg protivpravnog stanja to stanje odlukom ozakoni, obratila se predstavkom Evropskom sudu za ljudska prava sa obrazloženjem da nema na raspolaganju ni jedan unutrašnji delotvoran pravni lek kako bi ubrzala postupak u smislu člana 13 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Pred Evropskim sudom za ljudska prava slučaj je dobio status prioriteta. Na osnovu argumenata koje je iznela država Srbija i podnositeljaka predstavke u vezi sa kršenjem prava na efikasan pravni lek, Evropski sud za ljudska prava je zaključio da je Srbija prekršila ovo pravo. Jedan od argumenata koji je Srbija iznela jeste da podnositeljka predstavke nije uložila žalbu Sudu Srbije i Crne Gore u skladu sa Ustavnom poveljom, kao i Poveljom o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama. Evropski sud navedeni argument nije prihvatio uz konstataciju da konkretni pravni lek nije bio na raspolaganju do 15. juna 2005. godine i da je ostao nedelotvoran do raspada državne zajednice Srbije i Crne Gore.

Imajući u vidu da presude Evropskog suda za ljudska prava predstavljaju precedente na koje se sud u budućim slučajevima poziva, okolnost da Srbija u svom pravnom sistemu nema delotvoran pravni lek za suđenje u razumnom roku a priori Srbiju stavlja u položaj strane koja spor pred Evropskim sudom za ljudska prava gubi. Tako se Sud, u više navrata u slučajevima protiv Srbije u kojima su se podnosioci predstavke žalili na povredu prava na efikasan pravni lek u vezi sa pravom na suđenje u razumnom roku pozvao na sopstveno obrazloženje u slučaju V.A.M. protiv Srbije i presudio da je Srbija povredila član 13 u vezi člana 6 stav 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Dejstvo odluka Evropskog suda za ljudska prava

Presude Evropskog suda za ljudska prava su po svojoj prirodi deklaratorne, njima se utvrđuje da li je tužena država u konkretnom slučaju povredila neko pravo garantovano Konvencijom o ljudskim pravima. Kako Evropski sud ne predstavlja višu instancu u odnosu na domaće sudove, presudom se ne može ukinuti odluka domaćeg organa ili staviti van snage domaće zakonodavstvo koje je uzrokovalo kršenje Konvencije, ali ukoliko utvrdi povredu Konvencije Sud može naložiti tuženoj državi da oštećenom isplati „pravično zadovoljenje“¹².

Evropski sud ne može u dispozitivu presude odrediti konkretne mere koje država treba da preduzme kako bi otklonila utvrđeno kršenje Konvencije. Država

¹² V. čl. 41. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

je slobodna da izabere mere kojima će otkloniti posledice povrede prava, kao i mere kojima bi sprečila nove povrede zagarantovanih prava. U zavisnosti od okolnosti slučaja, država će preduzeti individualne ili opšte mere kako bi otklonila povredu Konvencije utvrđenu presudom. Individualne mere, poput obnove postupka pred domaćim sudovima, brisanja iz krivične evidencije, puštanja iz pritvora, uništavanje dosijea koji sadrže podatke koji su prikupljeni uz kršenje Konvencije i sl., preduzimaju se u korist oštećenog i imaju za cilj da osiguraju prestanak povrede prava iz Konvencije i otklone posledice povrede.

Presuda Evropskog suda može iziskivati detaljnu analizu uzroka koji su doveli do kršenja Konvencije i preduzimanja opštih mera od strane državne vlasti. Ukoliko je do povrede došlo usled nedostatka u nacionalnom zakonodavstvu neophodno je izvršiti promene u postojećim ili usvojiti nove zakone, ukoliko je pak do povrede došlo usled pogrešnog tumačenja propisa u praksi, opšta mera će ići u pravcu promena u sudskoj praksi.

Kako se tekst Konvencije tumači u okviru precedentnog prava Evropskog suda države potpisnice treba da uzmu u obzir i posledice koje bi presuda u slučaju druge države ugovornice mogla imati u njihovom nacionalnom pravnom poretku.

Stav Evropskog suda za ljudska prava u slučaju V.A.M. protiv Srbije bio je neposredan povod da se u član 82 stav 2 Zakona o Ustavnom sudu Srbije izričito predvidi: „Ustavna žalba može se izjaviti i ako nisu iscrpljena pravna sredstva, u slučaju kada je podnosiocu žalbe povređeno pravo na suđenje u razumnom roku.“¹³

Ustavna žalba radi zaštite prava na suđenje u razumnom roku

U slučaju povrede ili uskraćivanja ljudskih ili manjinskih prava i sloboda zajemčenih Ustavom, koje su učinjene pojedinačnim aktom ili radnjom državnih organa ili organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, kada su iscrpljena ili nisu predviđena druga pravna sredstva za njihovu zaštitu pojedincu stoji na raspolaganju ustavna žalba.¹⁴ Ustavna žalba je individualno pravno sredstvo i može je izjaviti svako lice koje smatra da mu je pojedinačnim aktom ili radnjom državnog organa povređeno neko ljudsko ili manjinsko pravo zajemčeno Ustavom.¹⁵

Ustavom Srbije u okviru drugog dela koji se odnosi na ljudska i manjinska prava i slobode direktno se jemči da svako ima pravo da nezavisan, nepristrasan i zakonom već ustanovljen sud, pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obavezama.¹⁶ Pravo na suđenje u razumnom roku posredno se garantuje i čl. 18 Ustava: „Ustavom se jemče, i kao takva neposredno primenjuju ljudska i manjinska prava zajemčena opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava,

¹³ Zakon o Ustavnom sudu, „Sl. glasnik RS“, br. 109/07, čl. 82.

¹⁴ V. čl. 170 Ustava Republike Srbije.

¹⁵ V. čl. 83 Zakona o Ustavnom sudu.

¹⁶ V. čl. 32 Ustava Republike Srbije.

potvrđenim međunarodnim ugovorima i zakonima. Odredbe o ljudskim i manjinskim pravima tumače se u korist unapređenja vrednosti demokratskog društva, saglasno važećim međunarodnim standardima ljudskih i manjinskih prava, kao i praksi međunarodnih institucija koje nadziru njihovo sprovođenje.¹⁷ Ovim odredbama u korpus ustavnih prava uvršćeno je pravo na efikasan pravni lek i pravo na suđenje u razumnom roku (kao elemenat prava na pravično suđenje) koja su, između ostalih, garantovana Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Rok za podnošenje ustavne žalbe radi zaštite prava na suđenje u razumnom roku nije izričito regulisan. Kako kršenje prava predstavlja sam postupak čije trajanje preti da ugrozi efikasnost i kredibilitet sudskih odluka, kao odrednica za početak toka eventualnog roka ne može se uzeti trenutak donošenja pojedinačnog akta kao u slučaju podnošenja redovne ustavne žalbe. S druge strane, rok za podnošenje ustavne žalbe mora postojati iz razloga pravne sigurnosti.

Sadržina ustavne žalbe radi zaštite prava na suđenje u razumnom roku takođe nije određena. Primenom analogije zaključujemo da bi trebala da sadrži lične podatke podnosioca ustavne žalbe, te zahtev za utvrđivanje postojanja kršenja prava i zahtev za naknadu pričinjene štete. Po prirodi stvari broj i datum akta protiv koga je žalba izjavljena kao i naziv organa koji ga je doneo ne predstavljaju obligatorne elemente. Kako se iscrpljenost pravnih sredstava ne postavlja kao uslov podnošenja (navedeni član 82 stav 2 Zakona o Ustavnom sudu) nije potrebno ni prilaganje dokaza u tom smislu.

Ukoliko nisu ispunjene procesne pretpostavke Ustavni sud će rešenjem odbaciti žalbu, u suprotnom nakon razmatranja donosi odluku kojom se ustavna žalba usvaja ili odbija kao neosnovana. Odluka Ustavnog suda kojom se ustavna žalba usvaja predstavlja pravni osnov za podnošenje zahteva za naknadu štete Komisiji za naknadu štete. Ukoliko Komisija za naknadu štete ne donese odluku u roku od 30 dana od dana podnošenja zahteva ili ne usvoji postavljeni zahtev, podnosilac ustavne žalbe može podneti tužbu za naknadu štete nadležnom sudu.

Ukoliko Ustavni sud odbije ustavnu žalbu, time se iscrpljuju unutrašnji pravni lekovi, te podnosilac ustavne žalbe može protiv Srbije podneti predstavku Evropskom sudu, ukoliko smatra da mu je povređeno neko pravo iz Konvencije za zaštitu ljudskih prava.

Koji je rok razuman?

U praksi Evropskog suda dominiraju upravo sporovi zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku: tako su 2006. godine presude u ovim sporovima činile jednu trećinu svih presuda (1560:567). Od ukupno 19 do sada donetih presuda protiv Srbije, čak 12 se odnosi na povredu ovog prava.¹⁸ Trenutno se pred

¹⁷ Ustav Republike Srbije, čl. 18.

¹⁸ Brkić, Snežana, Povreda prava na suđenje u razumnom roku u Republici Srbiji, str. 211.

Evropskim sudom nalazi oko 80.000 predstavki protiv različitih država, čime se javlja opasnost da će se u dogledno vreme i sam Evropski sud pretvoriti u negaciju prava na suđenje u razumnom roku. Usled sve veće zainteresovanosti građana za obraćanje Evropskom sudu utvrđivanje prava na suđenje u razumnom roku pred Evropskim sudom traje i po nekoliko godina. Pomenutih 12 postupaka protiv Srbije u prosequ su vođeni dve godine i tri meseca.

Postupci pred domaćim sudovima vođeni su godinama, a mnogi u momentu podnošenja predstavke Evropskom sudu nisu ni okončani. Postupci u Srbiji vođeni su između dve ipo i tri godine (Kačapor i drugi), pet godina i osam meseci (preduzeće Zit), šest godina i tri meseca (Mikuljanac, Mališić i Šefer), šest godina i četiri meseca (Jovičević), osam godina i mesec dana (V.A.M.), deset godina i sedam meseci (Bulović), duže od 13 godina (Cvetković), 15 godina i četiri meseca (Stevanović), 15 godina i devet meseci (Samardžić i AD Plastika) i 23 godine i sedam meseci (Popović)¹⁹. Iako pravo na suđenje u razumnom roku pokriva i građanske i krivične postupke, svih 12 presuda protiv Srbije odnose se na građanske sporove. Od čega se čak dve trećine presuda odnose na predmete koji su po svojoj prirodi hitni – porodičnopravni, izvršni i radni postupci.

Na razvlačenje sudskih postupaka uticala je složenost postupaka u objektivnom i subjektivnom smislu, pasivnost suda, veliki broj zakazanih, a naročito odloženih ročišta, izbegavanje suprotne stranke da primi sudski poziv, nepreduzimanje odgovarajućih mera od strane suda u slučaju neprijavljivanja promene adrese stranke, nespornost na saradnju drugih državnih organa, greške suda, nemogućnost prinudnog izvršenja, često ukidanje predmeta po žalbi, promena sudije u postupku, čekanje na spis od strane drugog suda, čekanje na nalaz veštaka, preopterećenost suda predmetima, veliki razmak između pojedinih ročišta, nepotrebno insistiranje suda na ličnom saslušanju stranke, preduzimanje nepotrebnih radnji suda, odbijanje milicije da asistira u postupku prinudnog izvršenja, izbegavanje dužnika da obavlja poslove preko zvaničnog bankarskog računa, nesinhronizacija državnih organa u postupku izvršenja, otvaranje stečajnog postupka u fazi prinudnog izvršenja i često menjanje tužbenog zahteva.

Evropski sud za ljudska prava u pogledu trajanja postupka koje se ima smatrati razumnim smatra da nije moguće prevesti u brojke sve aspekte i situacije koje bi mogle iskrsnuti. Međutim, svi neophodni elementi nalaze se u prethodnim odlukama.

U građanskopravnim predmetima vreme koje se uzima u obzir počinje da teče od trenutka pokretanja postupka sve do okončanja postupka na najvišoj sudskoj instanci, odnosno pravosnažnosti i izvršnosti odluke.

Sud ispituje dužinu postupka od datuma ratifikacije Konvencije, ali uzima u obzir status i napredak predmeta na taj dan.

¹⁹ V. Brkić, Snežana, Povreda prava na suđenje u razumnom roku u Republici Srbiji, str. 213

Kroz svoju dosadašnju praksu Evropski sud je u ocenjivanju da li se dužina vremenskog roka može smatrati razumnom razmatrao sledeće činioce: složenost predmeta, ponašanje podnosioca predstavke, ponašanje sudskih i upravnih organa države, kao i to koje je pravo podnosioca u samom predmetu ugroženo. Sud uzima u obzir posebne okolnosti predmeta dajući ukupnu ocenu ne pozivajući se uvek neposredno na pomenute kriterijume.

Evropski sud nije odredio apsolutni vremenski rok za postupke.

Zaključak

Garantovanjem prava na suđenje u razumnom roku nastoje se zaštititi učesnici sudskog postupka od prekomernih odlaganja istih, kao i delotvornost i kredibilitet sudskih odluka. Okončanje nesigurnosti u kojoj se pojedinac nalazi u pogledu svog građanskopravnog položaja ili zbog krivične optužbe koja je protiv njega podneta u interesu je lica o kome je reč, ali i ostvarivanja pravne sigurnosti uopšte.

U tom smislu, postojanje pravnog leka nije dovoljno, potrebno je da se obezbedi i njegova delotvornost. U skladu sa porukama Evropskog suda za ljudska prava, države imaju obavezu da reše sistemske probleme koji čine suštinu utvrđenog kršenja garancije razumnog roka, dok domaći sudovi moraju biti sposobni da u unutrašnjem pravnom poretку neposredno primenjuju presude i olakšaju upoznavanje s njima.

Zakonodavstvo Srbije se mora prilagoditi obavezama iz člana 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i precedentnim presudama Evropskog suda koje se odnose na uvođenje efikasnog pravnog leka u slučaju povrede prava na suđenje u razumnom roku. Za sada je to pitanje rešeno uvođenjem posebnog modaliteta ustavne žalbe u slučaju povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Od izuzetne je važnosti sagledavanje posledica presuda Evropskog suda koje su imale u drugim državama, kao i rezultata različitih uporednopravnih rešenja. S tim u vezi, u Srbiji je realno očekivati situaciju sličnu onoj u Hrvatskoj koja je nakon tri godine od uvođenja ustavne tužbe kao delotvornog pravnog sredstva u slučaju povrede prava na suđenje u razumnom roku, usled pretrpanosti Ustavnog suda tužbama po ovom osnovu, zaštitu prenela na redovne sudove.

U cilju obezbeđivanja efikasnog ostvarivanja prava građana na suđenje u razumnom roku u skladu sa odredbama Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i presudama Evropskog suda za ljudska prava, već sada treba razmišljati o prenošenju prava na odlučivanje o delotvornom pravnom leku sa Ustavnog suda na apelacione sudove predviđene Zakonom o uređenju sudova.

**Assist. Snežana Prelević²⁰,
Prof. Rok Lampe, Ph.D.²¹ and
Assist. Prof. Marinko Džudović, Ph.D.²²**

The right to the trial in the reasonable term

A b s t r a c t

Serbia as a follower of the State community has taken rights and obligations from the signed international contracts among which it is the right to fair trial regulated by the article 6 of the European convention on human rights. In spite of existing constitutional, processing and organizational regulations proclaiming the right to the trial in the reasonable term, we cannot say that our legal system ensures a complete protection of the previously mentioned right. A great number of Serbian citizens' petitions tell us something about this problem. After the ratification of the European convention on human rights these citizens were enabled to contact the European court of human rights in Strasburg. In a judgment referring to the V.A.M. case against Serbia, the European court of human rights stated that, in the legal system of Serbia, citizens did not have efficient legal solution in order to protect the right to the trial in the reasonable term guaranteed by the article 13 being connected with the article 6, stand 1 of the European convention on human rights. The attitude of the European court of human rights in the V.A.M. case against Serbia was an immediate cause for introducing a special modality of constitutional complaint in the case of violation of the right to the trial in the reasonable term. As the text of the Convention on protection of human rights and basic kinds of freedom is interpreted within the precedent law of the European court, signatory countries should also take into consideration the consequences which the judgment in the case of some other contractual country could have in their national legal system.

Key words: the right to the trial in the reasonable term, the European convention on protection of human rights and basic kinds of freedom, the European court of human rights

²⁰ Assistant on the Law Faculty, Business academy, Novi Sad

²¹ Professor on the Law Faculty, Business academy, Novi Sad

²² Assistant Professor on the Law Faculty, Business academy, Novi Sad

Literatura

1. Brkić, Snežana, *Povreda prava na suđenje u razumnom roku u Republici Srbiji*, Pravni život, 13/2008, Tom V, Udruženje pravnika Srbije, Beograd, 2008.
2. Đorđević, Ljubica, *Uticaj presuda evropskog suda za ljudska prava na praksu Ustavnog suda Srbije*, Pravni život, 14/08, Tom VI, Udruženje pravnika Srbije, Beograd, 2008.
3. Lilić Stevan, *Da li je ustavna žalba efikasan pravni lek za suđenje u razumnom roku*, <http://forim.mojepravo.net>, 30.04.2009.
4. Matić, Marina i Lukić Dragana, *Pravo na pravično suđenje u Srbiji*, <http://www.pravdautranziciji.com>, 06.05.2009.
5. Milutinović, Ljubica, *Suđenje u okviru razumnog vremenskog roka*, <http://informatior.rs>, 06.05.2009.
6. Nula Mol i Katarina Harbi, *Pravo na pravično suđenje*, <http://scribd.com>, 04.05.2009.
7. Radovanov, Aleksandar, *Građansko procesno pravo*, Pravni fakultet, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad, 2009.
8. Rajović, Veroljub, *Građansko procesno pravo*, Privredni savetnik, Beograd, 2003.
9. Starović, Borivoj i Keča, Ranko, *Građansko procesno pravo*, Pravni fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, 1995.
10. Škrnjić, Bojana, *Pravo na pravično suđenje građani Srbije traže na sudu u Strazburu*, <http://www.borba.rs>, 06.05.2009.
11. Veljić, Ljiljana, *Ustavno pravna zaštita prava na suđenje u razumnom roku u našem pravnom sistemu*, Pravni život, 14/08, Tom VI, Udruženje pravnika Srbije, Beograd, 2008.
12. <http://www.paragrafco.co.yu>, 30.04.2009.